

Наталія Захарова,

наук. співробітник НБУВ,
заслужений працівник культури України

Культурно-просвітницька функція національної бібліотеки в умовах державотворення (з досвіду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)

У статті йдеться про реалізацію культурно-просвітницької функції Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського протягом 1991–1996 рр., коли в умовах державотворення культурно-просвітницька діяльність набула особливо великого значення в культурному житті країни.

К л ю ч о в і с л о в а: культурно-просвітницька функція, культурно-просвітницька діяльність, культурно-просвітницький центр, виставкова робота, комплексні масові заходи, міжнародна діяльність.

There is the issue of realization of cultural and educational function of the V. Vernadskyi National Library of Ukraine during 1991 – 1996, when under conditions of state formation cultural and educational activity has got great value in a cultural life of the country studied in the article.

К e y w o r d s: cultural and educational function, cultural and educational activity, cultural and educational centre, exhibition work, complex mass arrangements, international activity.

Здобуття Україною незалежності у 1991 р. дало змогу нашому суспільству відмовитися від радянських ідеологем і повернутися до загальнолюдських цінностей, народно-національних традицій та норм життя. Докорінна трансформація соціально-економічних засад суспільного життя спричинила інтенсивний пошук нових смислових орієнтирів соціального мислення та політичної ідеї. Змінюються суспільні та культурні орієнтири, державна політика в культурній сфері. Відповідно, по-новому бачиться місце і роль бібліотеки у суспільстві. Створюється національне бібліотечне законодавство, вдосконалюються бібліотечна інфраструктура, бібліотечна освіта, формуються сприятливі умови для діяльності, пов'язаної з популяризацією бібліотечних фондів, активної участі бібліотек у суспільно-політичній, економічній та культурній сферах життєдіяльності незалежної держави.

Бібліотечні фонди багатьох бібліотек визнаються національним культурним надбанням і заносяться до спеціального Державного реєстру національного культурного надбання.

В умовах духовного піднесення Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського активно осмислює свою роль у суспільстві, значення свого великого книжкового та рукописного фонду для національного державотворення, перспективи автоматизації бібліотечних технологій, опрацьовує питання нової концепції структури та функцій Бібліотеки; її діяльність дедалі більше спрямовується на оптимізацію використання багатоаспектних можливостей, у т. ч. й культур-

но-просвітницької діяльності. У цей час перед ЦНБ як науковим та культурним закладом відкриваються нові можливості для культурно-просвітницької діяльності, інтенсивного розвитку науково-організаційних та науково-дослідних засад та напрямів у цій роботі.

Для реалізації заходів щодо науково-інформаційного забезпечення діяльності Академії наук було прийнято Постанову Бюро Президії АН України № 48-Б від 14 лютого 1991 р. «Про впорядкування роботи з інформаційного забезпечення, організації виставкової діяльності та пропаганди науково-технічних досягнень Академії наук УРСР». За цією постановою, ЦНБ імені В. І. Вернадського передавалися функції основного інформаційного підрозділу АН України¹. Надання ЦНБ науково-інформаційних функцій позитивно вплинуло на її подальший розвиток, зокрема, дало змогу гармонізувати її культурно-просвітницьку функцію. З 1992 р. зазнає змін структура Бібліотеки, починають функціонувати новостворені наукові інституції, що забезпечують комплексне вирішення завдань збирання, зберігання та використання документної інформації та документно-інформаційних ресурсів. Йдеться про п'ять науково-дослідних інститутів (бібліотекознавства, української книги, рукопису, архівознавства, біографічних досліджень) та чотири центри (бібліотечно-інформаційних технологій, консервації і реставрації, культурно-просвітницький, редакційно-видавничий)².

Важливим чинником подальшого розвитку Бібліотеки стала не тільки її нова структура, а й нові можливості для роботи у новій будівлі її головного кор-

пусу. Значно поліпшилося обслуговування читачів, розширився доступ до бібліотечних фондів, на якісно новому рівні почали проводити різноманітні наукові та культурно-просвітницькі заходи.

Головним підрозділом, який проводив цю роботу, став культурно-просвітницький центр (далі – КПЦ), створений на базі відділу інформаційно-масової роботи. Положення про культурно-просвітницький центр, затверджене в 1994 р. генеральним директором О. С. Онищенком, істотно розширило, порівняно з попередніми роками, межі культурно-просвітницької діяльності, значно поглибило її зміст. Перед новоствореним підрозділом поставили такі основні завдання:

- проведення досліджень, пов'язаних з виконанням науковою бібліотекою культурно-просвітницької функції, науково-методичним забезпеченням її культурно-просвітницької діяльності та впровадження досягнутих результатів у практику роботи ЦНБ, наукових бібліотек України;
- залучення під час організації культурно-просвітницьких заходів нових форм і методів пропаганди наукових знань, максимально повне використання фондів ЦНБ;
- участь у науково-методичному забезпеченні та організації підвищення кваліфікації спеціалістів ЦНБ інших бібліотек України (відповідно до профілю діяльності центру).

Створення КПЦ стало новим етапом культурно-просвітницької роботи Бібліотеки, яка почала не тільки розгортатися по всьому сегменту культурного життя суспільства, а й активно урізноманітнювати свої форми і методи, поглиблювати своє змістовне наповнення.

В означений період збільшується кількість культурно-просвітницьких заходів, зростає їх рівень. Зокрема, проводиться серйозна попередня науково-організаційна робота з підготовки таких заходів. До книжкових тематичних виставок складаються експозиційні плани, до науково-просвітницьких комплексних заходів – розширені сценарні плани. А щодо виставок, то вони, зростаючи кількісно, значно урізноманітнили свій тематичний репертуар. Так, у 1992 р. було організовано 423 виставки нових надходжень, на яких експонувалося понад 100 тисяч примірників літератури, а також 148 тематичних і персональних книжкових виставок, де експонувалося майже 12 тисяч видань (з них – вісім виїзних виставок)³. Якщо у 1994 р. з виставок, підготовлених співробітниками КПЦ, читачам було видано 14 153 од.⁴, то у 1995 р. – 28 417 од. Було також укладено 19 картотек і списків літератури на книжкові експозиції⁵.

Виставкова діяльність бібліотек – це відкрита система, яка постійно розвивається. Динамічна трансформація сучасного бібліотечного обслуговування справляє вплив на діяльність бібліотек загалом і на їх

виставкову роботу зокрема. Наприклад, запровадження в бібліотечне обслуговування інформаційних і телекомунікаційних технологій вимагає відповідних нововведень і у виставкову діяльність бібліотек. Основні вимоги до виставкової роботи, як завжди, – це комфортність, наочність, доступність, оперативність. Бібліотечні виставки наочно представляють розділи фонду та окремі видання, демонструють зв'язок явищ, подій і документів, полегшують візуальне сприйняття інформації.

У сучасному світі основним рушієм прогресу дедалі більше стають наука, високі інноваційні технології. Саме тому тематика книжкових виставок у цей період відображала найбільш важливі наукові напрями: «Штучний інтелект», «Соціологія як наука», «Космос: наука і міфи», «Слов'янська писемність», «Проблеми біоніки», «В. І. Вернадський і ноосфера», «З історії математики в Україні», «Сонет в українській літературі», «Екологія людини», «Природничі багатства України», «Мови програмування», «Персональні комп'ютери та їх застосування в науці та техніці» тощо. З 1995 р. основний акцент робиться на інформаційному забезпеченні академічних установ. Відповідно й тематика виставок формується переважно з урахуванням наукових розробок академічних установ України – «Надійність та безпека роботи АЕС», «Космічна технологія», «Сучасні наукові напрями: розробки вчених НАН України», «Можливості біотехнології», «Діалекти української мови». У 1996 р. особливе місце в тематиці виставкової роботи відводиться національному державотворенню, проблемам новітньої історії України, про що свідчать такі виставки: «Незалежній Україні – 5», «Державотворення в Україні», «Президенти України»⁶. Цим заходам передувала масштабна експозиція «Місцеве самоврядування: світовий досвід» (1995)⁷.

Відродження духовності українського народу, його історичної пам'яті, запровадження державницьких підходів до вирішення нагальних проблем соціуму стають провідними напрямками культурно-просвітницької діяльності ЦНБ означеного періоду. Цій тематиці присвячувалися численні книжкові виставки. У 1992 р. – «Говоримо українською», «Туреччина в працях українських вчених», «З історії економічних вчень на Україні», «Історія політичної думки на Україні», «Українці сміються», «Зелені скарби України», «Голодомор в Україні очима діаспори», «Українська публіцистика». Великий інтерес, навіть дискусії викликала виставка «Як і коли почала формуватись українська нація»⁸. Як бачимо, тематика досить різноманітна: розглядаються в історичному аспекті мовні, літературні питання, проблеми екології, політики. Кількість виставок, присвячених саме Україні, дедалі збільшувалась, а інтерес громадськості до них постійно зростає.

І все-таки пріоритетним напрямом культурно-

просвітницької діяльності Бібліотеки залишалася пропаганда наукових знань. У 1993 р. було продовжено цикл виставок, які розкривали складний процес духовного відродження України: «УНР – 75», «Від «Гарту» до «Вапліте», «Історія українського війська», «Релігія в житті українського народу», «Просвіті – 125»⁹; у 1994 р. – «Етногенез України», «Україна в європейських взаєминах», «З історії українського театру», «З історії українського козацтва», «Університету св. Володимира – 160 р.»¹⁰; у 1995 р. – «Гетьман України – Богдан Хмельницький», «Україна – шлях відродження», «Професійним спілкам України – 90»¹¹. Витоки духовної культури України було відображено у виставках 1996 р. – «Т. Г. Шевченко та його «Заповіт», «Українська народна картина у контексті світового примітиву», «З історії української мови», «Петру Могилі – 400» та ін.¹²

Виконуючи свої основні функції, Бібліотека широко пропагує документи й матеріали з історії вітчизняної та світової науки, культури. Адже дослідження творчого шляху видатних особистостей, чи то вчених, чи то політичних, державних діячів, чи то діячів культури, мистецтва відкриває шлях до нових знань, розкриває їх життєві цінності, особливості світосприйняття, моральні принципи, а також знайомить з «неписаними» правилами співіснування влади і особи. Поєднання біографічного підходу в доборі документів для виставкової експозиції й аналізу наукового доробку конкретної постаті дає змогу показати творчу лабораторію особистості, її діяльність у конкретно-історичних умовах. Все це має не тільки велике пізнавальне, а й виховне значення.

Книжково-документальні виставки до ювілеїв видатних учених, літераторів, художників є однією з основних форм пропаганди бібліотечних фондів і водночас важливим засобом культурно-просвітницької діяльності. Такі виставки готувалися щороку, вони присвячувалися К. Паустовському, В. Антоновичу, Є. Гребінці, Ю. Меженку, Г. Сковроді та ін. (1992); Олесею Гончару, Б. Патону, М. Хвильовому (1993); О. Фоміну, П. Кулішу, Д. Чижевському, родині Реріхів (1994); Є. Патону, І. Мечнікову, П. Троньку, О. Палладіну, О. Потєбні, М. Рильському, І. Фонвізіну, М. Зоценку та ін. (1995); А. Кримському, О. Богомольцю, Івану Франку, Лесі Українці, Теодору Драйзеру та ін. (1996).

Велика увага у ці роки приділялася координації культурно-просвітницької діяльності усіх підрозділів ЦНБ. Таким координуючим підрозділом і виступив новостворений центр, який активно співпрацював з інститутами: бібліотекознавства, рукопису, української книги, біографічних досліджень та науковими центрами. Робота КПЦ докорінно переглядалася з урахуванням накопиченого досвіду проведення різноманітних культурно-просвітницьких заходів, науково-інформаційної роботи в галузі історії книги та

культури. Водночас вівся наполегливий пошук нових форм і методів діяльності Бібліотеки у питаннях пропаганди знання. Робилося все, щоб підрозділи Бібліотеки за допомогою тематичних книжкових виставок активніше пропагували свої фонди. Тут варто згадати, насамперед, такі: «ООН і роззброєння», «Картографічні видання, повернуті з спецфонду», «Всесвітня конференція з прав людини», «Туристськими маршрутами України», «Україна на карті з найдавніших часів до сучасності», «Україна: шлях до ринку», «Бібліографічні видання на допомогу науковій роботі» та ін.

Робота з пропаганди унікальних фондів ЦНБ велася і поза її межами. Лише протягом 1992 р. відбулося вісім виїзних виставок. Серед їх замовників – Комісії Верховної Ради України, Український дім, Федерація профспілок України, Музей книги і друкарства України, Центр сучасного мистецтва Сороса. Знаменною подією в науковому і культурному житті України в 1993 р. стало відзначення 75-річчя Академії наук України та Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського. Цій даті були присвячені великі книжкові виставки у приміщенні Бібліотеки, виїзна книжково-ілюстративна виставка в Експоцентрі «Наука» та планшетна – у Національному театрі опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. У 1994 р. на прохання Міністерства закордонних справ України для Посольства України в Ізраїлі організується книжково-ілюстративна виставка «Ювілей Шолом-Алейхема в Україні». Наступного року на замовлення Ізраїльського культурного центру Бібліотека організувала виставку «Цінні та рідкісні видання із фондів ЦНБ», а в Експоцентрі «Наука» – розділ загальноакадемічної виставки за темою «ЦНБ ім. В. І. Вернадського – науково-дослідна установа НАН України». У 1996 р. виїзні виставки організовувались у Палаці спорту, Музеї історії Києва, Київській гімназії, в Українському домі, Музеї літератури, Музеї книги і друкарства України. Виставку цінних і рідкісних видань з фондів Бібліотеки, яка демонструвалася на ювілейній виставці до п'ятої річниці Незалежності України в головному корпусі Бібліотеки, оглянув Президент України Л. Кучма.

Співробітники Бібліотеки постійно вели велику науково-пошукову роботу, брали участь у доборі матеріалів для зйомок документальних фільмів, зокрема «Межа» (про творчість М. Бажана), «Священним хрещенням», «Дума»; науково-популярних – «Жінка на Соловках», «Грипілья», «Останній гетьман» та ін. Як наукові консультанти лише у 1993 р. наші фахівці брали участь у пошуку матеріалів для зйомок 57 науково-документальних фільмів, а саме: «Від Богдана до Івана» (режисер Л. Анічкін), «Реєстрові, городові, низові» (режисер С. Новофастівський), «У пошуках союзника» (режисер С. Супрунюк), «Завоювання чи приєднання» (режисер Н. Богдан) та ін.¹³

Матеріали з фондів ЦНБ активно використовували режисери та художники телебачення, театрів, працівники музеїв, реставраційних майстерень, митці, студенти. Зокрема, бібліотечні документи використовувалися при підготовці телепередач про Контрактовий дім (студія «Гарт») та про журнал «Вавілон» (студія «Довіра»); для оновлення експозицій музеїв Корсунь-Шевченківської битви та Ізмаїльського музею Придністров'я, а також створення нових музеїв – Івана Мазепи, Якова Брюса; при художньому оформленні п'єс у київських театрах, художники яких працювали над створенням портретів М. Драгоманова, родини Терещенків, Ханенків та ін. І це досить важливо, адже в кожній біографії присутнє як неповторне особисте, так і типове суспільне. Тому надані документи, видання з фондів НБУВ допомагають глибше зрозуміти основи формування світоглядних засад окремих діячів та цілих родин.

Поряд з використанням традиційних, велися пошуки нових форм і методів культурно-просвітницької роботи. Значна увага приділялася налагодженню контактів із творчими спілками України, підготовці персональних виставок творів живопису та декоративно-ужиткового мистецтва, на яких експонувалися роботи не тільки професійних, а й самодіяльних митців. Творчі взаємини склались у Бібліотеки зі Спілкою фотохудожників України, Київською міською асоціацією майстрів народної творчості та ремесел «Творчість», Спілкою художників України та ін. Бібліотека, отримавши нові чудові зали для проведення конференцій, виставок, зустрічей, значно розширює коло своєї культурної діяльності. У залах влаштовуються виставки образотворчого мистецтва, які сприяють естетичному вихованню читачів. Лише протягом 1992 р. вони мали змогу ознайомитись із творчістю художників-аматорів Г. Польового, Ю. Луцкевича, О. Туранського, Л. Могуцова, С. Костенко, О. Степанова, Я. Яворського. Великою популярністю користувалися виставка «Квіти України» та виставка-продаж товарів декоративно-ужиткового мистецтва «Київські мальовки»¹⁴.

Такі заходи мали успіх у читачів Бібліотеки, киян і гостей міста, вони стали традиційною формою культурно-просвітницької діяльності ЦНБ. Вже у 1993 р. експонувалися роботи Миколи Седніна і Едіт Репринцевої. У останньої склалися особливо тісні контакти з Бібліотекою, де вона періодично проводила свої персональні виставки. Великий інтерес у відвідувачів викликали виставка живопису на склі Віталія Сивака та зустріч із творчою групою, яка разом з митцем працювала над кінострічкою «Кольорові асоціації Марії Банник». Упродовж 1994 р. експонувалися різні за змістом, технікою виконання та художньою завершеністю виставки молодих митців, зокрема творчих груп «Дзвін», «Д.Ю.К.». Справжнім святом для любителів чотириногих друзів ста-

ла Перша міжнародна виставка періодичних видань про домашніх тварин 1995 р. Крім великого розмаїття кольорових журналів і каталогів на цю тему у залі експонувалися живописні роботи Г. Горішняк, В. Євтушевського, Г. Васильєвої, графіка О. Микули, твори скульптора М. Кошелевої, колекція екслібрисів Київського «Екслібрисклубу». 1996 р. з успіхом пройшли виставки живопису київських художників В. Черватюка, А. Янкового, заслуженого діяча мистецтв України О. Шеремета. Цікавою була також виставка живопису на склі А. Рак. Її супроводжувала тематична книжкова виставка «Українська народна картина у контексті світового примітиву».

Великої популярності набули комплексні масові заходи. Деякі з них стали традиційно щорічними. Так, з 1991 р. спільно з Комісією по розробці наукової спадщини одного з засновників Бібліотеки академіка В. І. Вернадського щороку 12 березня проводилися наукові читання вченого. Ось лише деякі теми таких читань: «В. І. Вернадський і сьогодення України», «Наукова думка і цивілізація», «Жива речовина та її деформація в Україні», «Вернадський і книга» та ін.

Щорічними заходами стали також День слов'янської писемності і культури, День науки, День аспіранта. Наприклад, до Дня слов'янської писемності і культури було проведено засідання круглого столу на тему: «Випускники Києво-Могилянської Академії та їх вплив на розвиток слов'янської культури» (1992). Один з днів науки присвятили зв'язкам з українськими науковими центрами за кордоном, у ньому взяв участь голова Українського міжнародного комітету з питань науки та культури, академік Я. С. Яцків. До 100-річчя від дня народження відомого українського бібліографа, літературознавця, колекціонера Ю. Меженка були проведені перші Меженківські читання.

Багато засідань круглих столів присвячувалося актуальним проблемам сучасності. Щорічно проводилося понад 40 лекційно-масових заходів. Постійно діяли лекторії: «Наука вчора, сьогодні, завтра», були започатковані: дискусійний клуб «Вчений у сучасному світі», клуби «Спадщина», «Київ та кияни», відвідувачі яких мали змогу зустрічатися з письменниками, вченими, прослухати цикл лекцій з актуальних питань науки, суспільного життя.

В рамках обговорення проекту Конституції України спільно з Центром досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва АН України для керівного складу ЦНБ проводився науково-практичний семінар «Управління підприємницькою діяльністю і кадровий менеджмент» (1992); з нагоди Дня науки відбулося засідання круглого столу на тему: «З історії науки в Україні», в якому взяли участь академік В. Кухар, доктор фізико-математичних наук М. Горбачук (1993); до Дня слов'янської писемності і культури було організовано наукову

конференцію «Словістичні наукові центри в Україні»; Українська академія політичних наук спільно з ЦНБ стали ініціаторами конференції «Майбутність України: оцінка ситуації, пошук шляхів розвитку», в роботі якої взяли участь відомі вчені-політологи, депутати Верховної Ради України, журналісти (1994); круглий стіл «Україна та слов'янський світ» традиційно був присвячений Дню слов'янської писемності і культури та 200-річчю від дня народження П. Й. Шафарика, відбулися також читання з нагоди 85-річчя вченого-слависта, відомого діяча української діаспори Ярослава-Богдана Рудницького (1995); значною подією стала зустріч «Окрилений Україною» до 130-річчя від дня народження В. Леонтовича – українського письменника, культурно-громадського діяча, яка продовжила серію заходів «Повернення забутих імен України» (онуки В. Леонтовича, котрі мешкають у Великобританії та Німеччині, подарували Бібліотеці частину архіву свого славного предка). Великий інтерес викликала зустріч з донькою відомого українського вченого Володимира Смиренка Т. В. Смиренко-Торп, яка проживає в Канаді. Присутні мали змогу оглянути експозицію книжкової виставки «Рід Смиренків – національна гордість України» (1996).

Подією в роботі клубу «Вчений у сучасному світі» стала зустріч з академіком М. Амосовим з нагоди презентації його роботи «Розум. Людина. Суспільство. Майбутнє». Значний інтерес викликали засідання «У клубі цікавих зустрічей». Його члени мали змогу зустрітися з письменником С. Крижанівським, який поділився спогадами про М. Рильського; письменником Ю. Покальчуком, який розповів про українську книгу в Англії; творчими групами з підготовки науково-популярних фільмів «Перехрестя одного роду» (про родину Розумовських), «Ностальгія» (про рід Гудим-Левковичів) та ін. Цікаво проходили засідання літературно-філософського салону «Нова громада» та культурологічного клубу. У День аспіранта, що традиційно проводився двічі на рік – у квітні та грудні, крім екскурсії Бібліотекою, організовувалися лекційні курси з теорії бібліографознавства.

З 1995 р. набула популярності така форма культурно-просвітницької діяльності, як презентація друкованої продукції окремих видавництв. Саме після проведення згаданих акцій Бібліотеці були подаровані 1-й та 2-й томи факсимільного видання робочих зошитів О. Пушкіна, які вийшли друком у Лондоні під егідою Принца Уельського; хронологічний довідник «Україна від найдавніших часів до сьогодні»; монографія «Політологія посткомунізму»; добірка журналів «Політична думка» та ін. Таким же чином до фондів Бібліотеки потрапили монографічне дослідження «Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет» (В. Смолій, В. Степанков), «Біловіжжя: 1991–1996» (присвячена першому Президен-

ту України – Л. Кравчуку), аудіокасети «Сад божественних пісень» (на слова Г. Сковороди) та ін.¹⁵

Новацією культурно-просвітницької діяльності ЦНБ цього періоду стали літературно-музичні вечори. Шанувальники класичної музики мали змогу прослухати твори Ф. Шопена, Л. Бетховена, Н. Паганіні, П. Чайковського. У грудні 1993 р. з успіхом пройшов Фестиваль французької музики, організаторами якого виступили ЦНБ і Французький культурний центр в Україні¹⁶. Літературно-музична вітальня приймала гостей як у головному корпусі Бібліотеки, так і в залі нотних видань Філії № 1, де відбувалися концерти й музичні лекторії.

Для нових читачів Бібліотеки, гостей, студентів і викладачів проводилися оглядові екскурсії, екскурсій-лекції. Перед екскурсією відвідувачі мали змогу переглянути документальний фільм «Бібліотека дивиться у майбутнє». Тільки протягом 1992 р. було проведено 144 екскурсії, з історією ЦНБ ознайомилося майже 2 тисяч осіб¹⁷. Прагнення дізнатися якомога більше про діяльність головної книгозбірні України не згасає й понині, хоча кількість бажаючих дещо зменшилась.

Про заходи, що організовувалися ЦНБ у власних приміщеннях, бібліотеках науково-дослідних установ АН України, систематично повідомлялося через засоби масової інформації, за допомогою оголошень, афіш і запрошень. Для детального ознайомлення з культурно-просвітницькою діяльністю Бібліотеки двічі на рік видавався інформаційний бюлетень.

Після розпаду Радянського Союзу та в часи економічної кризи, що охопила країни СНД, національні бібліотеки мали великі труднощі у питаннях міжнародного співробітництва. Розрив професійних зв'язків, руйнація системи книговидання і книгопостачання, зростання цін, інфляція, неузгоджена податкова політика – все це створило небезпеку культурної та інформаційної ізоляції. Проте бібліотечне співтовариство почало активно протидіяти процесу культурного роз'єднання і спрямувало свої зусилля на відродження професійних зв'язків, налагодження взаємодопомоги у питаннях збереження й розвитку єдиного інформаційно-гуманітарного простору, широкого діалогу в галузі культури. У 1992 р. створюється міжнародний бібліотечний союз – Бібліотечна Асамблея Євразії (далі – БАЄ), який допомагає вирішувати спільні професійні завдання, формувати новий культурний та інформаційний простір на демократичних засадах. До його складу, крім України, увійшли: Росія, Білорусь, країни Кавказу та Середньої Азії. З об'єднавчою метою БАЄ ініціює проведення дискусій, конференцій, семінарів, круглих столів з гуманітарних питань. У 1992–1996 рр. під егідою БАЄ проходить декілька конференцій: «Через бібліотеки – к согласию народов», «Человек в мире культуры», «Информационное общество и библиоте-

ка», «Культура, информация и современные геополитические проблемы», «Интеграционные процессы в области библиотечного дела стран СНГ»¹⁸.

За таких умов і Центральна наукова бібліотека України значно додала у міжнародній культурно-просвітницькій діяльності. Усі проведені нею заходи, незалежно від тематики, сприяли міждержавному співробітництву, обміну інформацією, взаємозбагаченню культур народів світу. Так, 1992 р. у ЦНБ експонувалася велика фотовиставка, яка ознайомила відвідувачів з життям і творчістю класика австрійської літератури ХХ ст. Йозефа Рота. Виставку і каталог до неї представили Федеральне міністерство закордонних справ Австрії та Інформаційний центр нової австрійської літератури у Відні; наступного року проходила масштабна фотовиставка, присвячена життю, творчості та громадській діяльності відомої сербської письменниці, перекладачки Десанки Максимович. Її організувало товариство «Україна – Сербія»; великий інтерес викликала фотовиставка «Історія бібліотек», надана Міністерством закордонних справ Франції та Французьким культурним центром в Україні, з яким від початку його існування активно співпрацював культурно-просвітницький центр Бібліотеки; у 1994 р. значною подією в науковому та культурному житті Бібліотеки стала виставка дарів Федерального уряду Німеччини, на якій демонструвалася продукція 72 німецьких видавництв, а у рамках Днів французької культури в приміщенні ЦНБ пройшли поетичний спектакль і камерний концерт фортепіанної музики; у 1995 р. відбувся комплексний захід на честь видатного американського музиканта Гленна Міллера, а до Національного свята Франції було підготовлено виставку художньої фотографії «Париж. Франція. Пам'ятки» і виставку плакатів «Великий Лувр». Неабиякий інтерес викликали зустріч з автором фотовиставки Еріком Жіраром, показ циклу відеофільмів про найбільший музей Франції та його колекції; у 1996 р. у залі Бібліотеки експонувалася виставка австрійської фотохудожниці «Відень у світлинах Ліни Дайнхардштайн».

Відродження національно-культурного життя в Україні благодатно позначилося на діяльності вітчизняних бібліотек. Якщо говорити про ЦНБ, то наша установа у цей період значно нарощує свій ресурс. Її 13-мільйонний фонд літератури відображає всі аспекти розвитку людства, української історії та культури. Вона стає відомою у світі установою, займає провідні позиції у галузі бібліотечної та бібліотечно-бібліографічної діяльності, активно вклучається в процес інформатизації суспільства, який розпочався ще у 80-х рр., бере курс на формування електронних ресурсів, на впровадження в усіх сферах діяльності новітніх технологій.

У 1996 р. Центральній науковій бібліотеці України імені В. І. Вернадського повертається статус національної, відповідно до Указу Президента України від

5 квітня 1996 р. № 244/96 «Про надання Центральній науковій бібліотеці імені В. І. Вернадського статусу національної». З цього моменту Бібліотека іменується Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського¹⁹.

Бібліотека за активної участі культурно-просвітницького центру розробляє цілий комплекс заходів, спрямованих на створення нового позитивного іміджу за всіма напрямками діяльності: оновлюється логотип Бібліотеки, визначаються її основні пріоритети як наукової та національної книгозбірні, як інформаційного та культурного загальноукраїнського центру. Визначаються новий зміст, форми та методи її культурно-просвітницької діяльності: проведення різноманітних виставок та екскурсій, конференцій та семінарів, святкових, загальнодержавних та національних заходів, презентацій книг, створення лекторію, відзначення ювілейних дат у житті видатних учених, культурних діячів, популяризація власних історико-культурних фондів. Нової якості набуває виставкова діяльність: вона корелюється із завданнями національної бібліотеки з її універсальними фондами – займатися не лише накопиченням літератури, а й популяризувати її для усіх верств населення.

Примітки

¹ Національна академія наук України. 1918–2008 : до 90-річчя від дня заснування / голов. ред. Б. Є. Патон. – К. : Вид-во КММ, 2008. – С. 577.

² *Онищенко, О. С.* Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у 1918–1998 рр.: основні етапи розвитку / *О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна* // *Бібл. вісн.* – 1998. – № 5. – С. 5–17.

³ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 256. – Арк. 10–13.

⁴ Там само. – Ф. 2703. – Арк. 15–20.

⁵ Там само. – Ф. 2772. – Арк. 22–26.

⁶ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 2844. – Арк. 44–49.

⁷ Там само. – Ф. 2772. – Арк. 22–26.

⁸ Там само. – Ф. 2564. – Арк. 10–13.

⁹ Там само. – Ф. 2639. – Арк. 13–16.

¹⁰ Там само. – Ф. 2703. – Арк. 15–20.

¹¹ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 2772. – Арк. 22–26.

¹² Там само. – Ф. 2844. – Арк. 44–49.

¹³ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 2639. – Арк. 13–16.

¹⁴ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 2564. – Арк. 10–13.

¹⁵ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 2772. – Арк. 22–26.

¹⁶ Там само. – Ф. 2639. – Арк. 13–16.

¹⁷ Архів НБУВ. – Оп. 1. – Ф. 2564. – Арк. 10–13.

¹⁸ *Гумнова, Н. П.* Бібліотеки у культурній взаємодії народів (до п'ятої річниці заснування Бібліотечної Асамблеї Євразії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://192.168.4.10/articles/crimea/1997/doc/sl/sl_doc/12html (26.03.2008). – Назва з екрана.

¹⁹ Законодавство – бібліотекам України : довідкове видання. – К., 2001. – Вип. 1. Загальні засади діяльності бібліотек. – Ч. 2. – С. 127–128.